

BOLAJAK O‘QITUVCHILARDA BAHOLASHNING PEDAGOGIK TIZIMI

Sherqo‘ziyeva Zarnigor Farhodjon qizi

FarDU talabasi

Muhammadjonova O‘g‘iloy Bahodirjon qizi

FarDU talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada, ta‘lim samaradorligini oshirishda amalga oshirilayotgan islohotlar shuningdek, o‘qituvchilarni baholashdagi pedagogik jarayonlar hamda o‘quvchilarni baholashdagi pedagogik tizim va jaraayonlar keng yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: ta‘lim samaradorligi, an‘anaviy nazorat, pozitsiya,, baholash konsepsiyasi, pedagogik masalalar

Ta‘lim samaradorligining oshishi o‘quvchilar muvaffaqiyatini baholash sifatining oshishi bilan bevosita bog‘liqdir. An‘anaviy nazorat vositalari talab qilinadigan bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtirish darajasini aniqlashga imkon beradi. Ammo talabalarga yo‘naltirilgan ta‘lim tizimida bilimlarni boshqarishning an‘anaviy vositalari, bu erda talaba o‘rganish ob‘ekti sifatida emas, balki sub‘ekt sifatida qaraladi. Tadqiqot predmeti pozitsiyasining tarkibida to‘rtta asosiy vakolatlar ajratiladi:

- kognitiv,
- tartibga solish,
- ijodiy,
- shaxsiy va semantik.

Yuqoridagi ko‘rsatkichlar odatda to‘g‘ridan-to‘g‘ri kuzatuvdan yashiriladi. Shubhasiz, ularni amalga oshirish uchun maxsus vositalar to‘plami va boshqa narsalar qatori o‘quvchilarning shaxsiy yutuqlari va ijodiy yutuqlarini boshqarish va baholashga yordam beradigan zamonaviyroq vositalardan foydalanish talab etiladi. Hozirgi vaqtda mavjud bo‘lgan adabiyotlarda ushbu mablag‘lar to‘g‘risida tarqoq ma‘lumotlar mavjud. Bundan tashqari, o‘quv natijalarini baholashning barcha zamonaviy vositalaridan faqat pedagogik testlarga ahamiyat beriladi, garchi bir xil darajada samarali vositalar arsenaliga ega bo‘lsa. Shunday qilib, aniqlangan muammolar o‘quv natijalarini yuqori sifatli baholashni ta‘minlashni qiyinlashtiradi. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim vazirligining qaroriga binoan pedagogika oliy o‘quv yurtlari dasturiga yangi "O‘quv rejasi, baho va baholash" fani kiritildi. Ushbu fanni o‘rganishdan maqsad talabalarni bilimlarni test nazoratining uslubiy va nazariy asoslari, yagona davlat imtihonini tashkil etish va o‘tkazish tartibi, shuningdek, umuman, zamonaviy nazorat vositalaridan foydalanish bilan

tanishtirishdir. Shu sababli, o'quv natijalarini baholashning zamonaviy vositalaridan foydalanishda to'plangan nazariy material va amaliy tajribani umumlashtirish va tizimlashtirish darslik nashr etish bilan maqsadga muvofiq ko'rinadi. Ushbu kurs nazorat qilish, baholash, baholash konsepsiyasining asosini beradi, an'anaviy baholash tizimini talabalarning ta'lim yutuqlarini baholashning zamonaviy yondashuvlari bilan taqqoslaydi, o'quv natijalarini baholashning turli zamonaviy vositalarini o'rganadi pedagogik test, reyting, monitoring, portfel, yagona davlat imtihonlari. Ta'lim natijalarini monitoring qilish va baholashning zamonaviy vositalarining tavsiflari asosan taniqli nashrlardan, etakchi o'qituvchilarning amaliy tajribalaridan olingan.

Talabalar bilimni nazorat qilish ta'lim sifatini baholashning asosiy elementlaridan biridir. O'qituvchilar har kuni talabalarning o'quv faoliyatini og'zaki so'roq qilish va yozma ishlarni baholash orqali kuzatib boradilar. Ta'lim muassasasi faoliyati doirasida sof pedagogik maqsadni ko'zlagan ushbu norasmiy baho har bir o'quvchining natijalari kamida o'rtacha bo'lishi kerakligini hisobga olgan holda tabiiy me'yorlarga tegishli. Boshqacha qilib aytganda, o'qituvchining bahosi deyarli har doim "normal" ni ko'rsatadi, bu uning qiymatini cheklashi aniq. Umumiy ta'limdagi natijalarni baholashning zamonaviy yondashuvi yanada muhimroq. Darhaqiqat, yondashuvlarning o'zi va baholash mezonlarini tanlash juda ehtiyotkor bo'lib qoldi. Shu bilan birga, biz baholash natijalarini keyinchalik gaplashadigan pedagogik yoki selektiv diagnostika maqsadlarida foydalanish imkoniyatiga nisbatan ehtiyotkorlik bilan yondosha boshladik.

XI-asrda pedagogik jarayon yaxlit dinamik sifatida tizimni talabalarning intellektual, psixo-emotsional imkoniyatlari to'g'risida to'liq ma'lumotsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Hozirgi vaqtda Yevropa oliy o'qituvchilar ta'limi tizimlarida turli baholash usullari qo'llanilmoqda. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga pedagogik tayyorgarligi, ularning ta'lim va ta'lim masalalari bo'yicha malakasiga etibor tobora kuchaya boshlanmoqda. Shu maqsadda monitoring tizimlari ishlab chiqilgan umumiy ta'limni o'zlashtirish darajasini diagnostika qilish va aniqlashga qaratilgan. Kasbiy-pedagogik tayyorgarlikning samaradorligi deganda uning haqiqiy natijasining muvofiqlik darajasi, rejalashtirilgan maqsadlar tushuniladi. Baholash ob'ekti - bu bilimlar haqiqatda namoyon bo'ladigan pedagogik faoliyat. Kasbiy mahorat, shaxsiy fazilatlar. Metodologiya baholash pedagogik tarkibiy qismlarni aniqlashni o'z ichiga oladi madaniy tadbirlar: dars maqsadlarini rejalashtirish, maqsadlarni amalga oshirish, yaqinlashib kelayotgan pedagogik hamkorlikni rejalashtirish, moslashuvchanlik, darsda qo'llaniladigan usul va uslublar, kasbiy o'zini o'zi tarbiyalashga qaratilgan o'z-o'zini tahlil qilish stajyor o'qituvchi va boshqalar. Faoliyatning ushbu tarkibiy qismlari baholashning asosiy yo'nalishlarini belgilaydi va shu bilan ishlash mezonlari sifatida harakat qiladi. Ushbu ro'yxat faqat asosiy

xususiyatlarni ta'kidlashga qaratilgan muhim, indikativ va ayni paytda haqiqiy aniqlashga yaroqlidir.

Buyuk Britaniyada pedagogik nazoratni amalga oshirish va uning natijalarini adekvat baholash pedagogik amaliyot samaradorligining muhim shartidir. Joriy reyting talabalarning ishi amaliyot o'qituvchilari tomonidan amalga oshiriladi. Masalan, Qirollik oliy kolleji (London) singlni ishlab chiqdi darslarni tahlil qilish va talabalar ishini baholashga yondashuv. Shu maqsadda talabalar ishini diagnostika qilish uchun maxsus shakllardan darsda foydalaniladi. Ushbu shakl o'qituvchi-repetitor tomonidan to'ldiriladi, darsda hozir bo'lgan shaxs uni mustaqil, so'ngra talaba bilan birga tahlil qildi. Talaba shaklining barcha bo'limlari uchun tahlil hisobi taqdim etiladi, keyin esa umumiy yozma maslahat uchun shaklning bir qismidagi tavsiya va xulosa va o'qituvchilarning takliflari namoyish etiladi. Darslarni tahlil qilganda, talabaning fan materialini va metodikasini bilishiga e'tibor uning ta'limoti, umumiy psixologik va pedagogik masalalar bo'yicha darsga tayyorgarlik ko'rish va o'tkazish, dars jarayonida yuzaga keladigan kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etishlar ko'zda tutiladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, talabalarni darsga jalb qilishdagi zamonaviy yondashuvlari hamda dars o'tish jarayonlarini o'rgatishdagi pedagogik tizim va jarayonlar haqida keng ma'lumotlar berilib dars jarayonlarining pedagogik va psixologik jarayonlari keng yoritib berildi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Goldstein H. Introduction, Special Issue: The IEA Studies // Assessment in Education. 3(2). 1996. P. 125–128.
2. Hake B.J. Lifelong learning policies in the European Union: developments and issues. London, 2003. P. 53–71.
3. Звонников В.И., Чельшкова М.Б. Современные средства оценивания результатов обучения. - М.: Издательский центр «Академия», 2007.
4. Самылкина Н.Н. Современные средства оценивания результатов обучения. - М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2007.

